।।ଅଷ୍ଟାତ୍ରିଂଶତ୍(୩୮) ଅଧ୍ୟାୟ ।।

ବାବାଙ୍କର ପାକପାତ୍ର(ହାଣ୍ଡି) ନାନାସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେବମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର ଉପେକ୍ଷା, ନୈବେଦ୍ୟ ବିତରଣ ଓ ଚହ୍ଲା ପ୍ରସାଦ

ଗତ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଚଭାଡ଼ିର ଭବ୍ୟ ସମାରୋହ କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ବାବାଙ୍କର ପାକପାତ୍ର ବା ହାଣ୍ଡି ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ।

ପ୍ରସ୍ତାବନା : ହେ ପ୍ରଭୁ, ସଦ୍‌ଗୁରୁ ସାଇ । କରୁଣାବତାର । ତୁମ ଚରଣରେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ । ହେ ବିଶ୍ୱର ସୁଖଦାତା, ଭକ୍ତ କଲ୍ୟାଣକାରୀ । ତୁମେ ଉଦାର ହୃଦୟର ଅଧିକାରୀ । ଯେଉଁ ଭକ୍ତମାନେ ତୁମର ଅଭୟ ଚରଣ କମଳରେ ନିଜକୁ ସମର୍ପିତ କରନ୍ତି, ତୁମେ ତାଙ୍କର ସର୍ବଦା ରକ୍ଷା ଏବଂ ଉଦ୍ଧାର କରିଥାଅ । ଭକ୍ତମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ଏବଂ ପରିତ୍ରାଣ ନିମିତ୍ତ ତମେ ଅବତାର ଧାରଣ କରିଛ । ବ୍ରହ୍ମର ଛାଞ୍ଚରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଆତ୍ମରୂପୀ ଦ୍ରବ୍ୟାର୍ପଣ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ଗତ ହୋଇଛି ତାହା ହେଉଛି ସନ୍ତଙ୍କର ଶିରୋମଣି ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କର । ସାଇ ସ୍ୱୟଂ ଆତ୍ମାରାମ ଏବଂ ଚିର ଆନନ୍ଦଧାମ ଅଟନ୍ତି । ଏହି ଜୀବନର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନଶ୍ୱର ମନେକରି ସେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିଷ୍କାମ ଏବଂ ମୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି ।

ବାବାଙ୍କର ପାକପାତ୍ର : ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯୁଗ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସାଧନାର କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । **ସତ୍ୟଯୁଗରେ ତପ, ତ୍ରେତାରେ ଜ୍ଞାନ, ଦ୍ୱାପରରେ ଯଜ୍ଞ ଏବଂ କଳିଯୁଗରେ ଦାନର ବିଶେଷ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ରହିଛି । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଦାନ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ନଦାନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟେ ।** ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟରେ ଖାଇବାକୁ ନପାଇଲେ ଆମେ ଭୋକ ବିକଳରେ ଛଟପଟ ହେଉ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କଠାରେ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଅନୁଭବ କରି ଯିଏ ଭିକ୍ଷୁକ କିମ୍ବା କ୍ଷୁଧିତକୁ ଆହାର ଦିଏ ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦାନୀ ଅଟେ । ତୈତିରୀୟ ଉପନିଷଦରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି 'ଅନ୍ନ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ଏବଂ ସେଥିରୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଜାତ ହୋଇଛନ୍ତି ତଥା ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣୀ ଜୀବିତ ରହେ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସେଥିରେ ବିଲୀନ ହୋଇଯାଏ ।' ଏଣୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟରେ କୌଣସି ଅତିଥି ଘରକୁ ଆସିଲେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଗତକରି ଭୋଜନ କରାଇବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅନ୍ୟ ଦାନ ଯଥା ଧନ, ଭୂମି, ବସ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତ ପାତ୍ର କଥା ବିଚାର କରାଯାଏ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ନଦାନ ନିମନ୍ତେ ବିଶେଷ ବିଚାର ଆଲୋଚନାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟରେ ଯିଏ ବି ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଆସୁନା କାହିଁକି ତାକୁ ଭୋଜନ କରାଇବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ପ୍ରଥମେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ଅଥର୍ବ, ଅନ୍ଧ ବା ରୁଗ୍ଣ ଭିକାରିଙ୍କୁ, ତାପରେ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ତାହାପରେ

ନିଜର ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନ କରାଇବା ଉଚିତ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପଙ୍ଗୁଙ୍କୁ ଭୋଜନ କରାଇବାରେ ବିଶେଷ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି । ତାରକା ବିନା ଚନ୍ଦ୍ରମା, ପଦକ ବିନା ହାର, କଳସ ବିନା ମନ୍ଦିର, କମଳରହିତ ପୋଖରୀ, ଭକ୍ତିରହିତ ଭଜନ, ସିନ୍ଦୂର ରହିତ ସୁହାଗିନୀ, ମଧୁର ସ୍ୱରରହିତ ଗାୟନ, ଲୁଣ ବିନା ଭୋଜନ ଯେପରି ଅନ୍ନଦାନ ବିନା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଦାନ ସେହିପରି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଯେପରି ସମସ୍ତ ଭୋଜ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଡାଲିକୁ ଉତ୍ତମ ବିବେଚିତ କରାଯାଏ ସେହିପରି ସମସ୍ତ ଦାନ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ନଦାନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟେ । ଏବେ ଦେଖିବା ବାବା କିପରି ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବିତରଣ କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ଯେ ବାବା ଅଳ୍ପାହାରୀ ଥିଲେ ଏବଂ ଅଳ୍ପବହୁତ ଯାହା ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ତାହା କେବଳ ଦୁଇଟି ଘର ଭିକ୍ଷାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମନରେ ସମସ୍ତ ଭକ୍ତଙ୍କୁ ଭୋଜନ କରାଇବାର ଇଚ୍ଛା ଜାଗ୍ରତ ହେଲା, ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେ ସ୍ୱୟଂ କରୁଥିଲେ । କାହା ଉପରେ ସେ ନିର୍ଭର କରୁନଥିଲେ କି କାହାକୁ ଏଥିପାଇଁ କଷ୍ଟ ଦେଉନଥିଲେ । ସେ ସ୍ୱୟଂ ବଜାରକୁ ଯାଇ ସମସ୍ତ ଜିନିଷ ଯଥା ଡାଲି, ଚାଉଳ, ଅଟା, ଲୁଣ, ଲଙ୍କା, ଜିରା, ମସଲା ଆଦି ନଗଦ ଟଙ୍କା ଦେଇ କିଣି ଆଣୁଥିଲେ ଓ ନିଜେ ବି ପେଷୁଥିଲେ । ଦ୍ୱାରକାମାୟୀର ଅଗଣାରେ ଗୋଟିଏ କାଠଚୁଲି କରିଥିଲେ । ଠିକ ମାପ ଅନୁସାରେ ପାଣିଭରି ହାଣ୍ଡି ବସାଉଥିଲେ । ଦୁଇଟି ହାଣ୍ଡି ଥିଲା-ଗୋଟିଏ ଛୋଟ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ । ଛୋଟଟିରେ ଶହେଜଣ ଏବଂ ବଡ଼ ହାଣ୍ଡିରେ ପାଞ୍ଚଶହ ଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ତିଆରି ହୋଇପାରୁଥିଲା । ବାବା କେବେ ମିଠା ଭାତ ଆଉ କେବେ ମାଂସ ପଲଉ କରୁଥିଲେ । କେବେ ପୁଣି ଡାଲି ଆଉ କେବେ ଡାଲିରେ ମଇଦା ଗୁଳା ବା ରୁଟି ପକାଇ ମୁଟକଲେ କରୁଥିଲେ । ଶିଳରେ ମସଲା ବାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ପକାଉଥିଲେ । ଖାଦ୍ୟକୁ ରୁଚିକର କରିବା ପାଇଁ ସେ ସମସ୍ତ ପ୍ରଯତ୍ନ କରୁଥିଲେ । ଯବ ଅଟାକୁ ପାଣିରେ ଭିଜାଇ ସେଥିରେ ଦହି ମିଶାଇ ଆମ୍ବିଳ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଭୋଜନ ସମୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ବାଣ୍ଟୁଥିଲେ । ଖାଦ୍ୟ ସିଝିଛି କି ନାହିଁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କର କଫନିକୁ କହୁଣି ଉପରକୁ ଉଠାଇ ତତଲା ହାଣ୍ଡିରେ ନିଃସଂକୋଚରେ ହାତ ପୂରାଇ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଚାରିଆଡୁ ଘାଣ୍ଟୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ ତାଙ୍କ ହାତରେ କୌଣସି କ୍ଷତ ହେଉନଥିଲା କିମ୍ବା ଚେହେରାରେ କୌଣସି ପୀଡ଼ାର ଲକ୍ଷଣ ଜଣାପଡୁନଥିଲା । ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇସାରିବା ପରେ ଜଣେ ମୌଲବୀଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲଗାଇବାକୁ ବାବା କହୁଥିଲେ । ଏହାପରେ ମହଲସାପତି ତଥା ତାତ୍ୟା ପାଟିଲଙ୍କୁ ପ୍ରସାଦ ପଠାଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ଗରିବ ଏବଂ ଅନାଥ ଲୋକଙ୍କୁ ବିତରଣ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଲୋକମାନେ ଧନ୍ୟ ଥିଲେ । କେତେ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ସେମାନେ, ଯେଉଁମାନେ ବାବାଙ୍କର ଶ୍ରୀହସ୍ତ

ପ୍ରସ୍ତୁତ ପରଶା ଭୋଜନ ଖାଇବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।

କାହା କାହା ମନରେ ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ ଯେ ବାବା କ'ଣ ଉଭୟ ନିରାମିଷ ଏବଂ ଆମିଷ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରୁଥିଲେ ? ଏହାର ଉତ୍ତର ଖୁବ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ଏବଂ ସରଳ । ଯେଉଁମାନେ ମାଂସାହାରୀ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ତାହା ଦିଆଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଶାକାହାରୀମାନଙ୍କୁ ଏହା ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ଦିଆଯାଉନଥିଲା । କୌଣସି ଶାକାହାରୀଙ୍କୁ ସେ କେବେ ମାଂସାହାର ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉନଥିଲେ କି ସେ ସେପରି ଅଭ୍ୟାସ କରୁ, ଏହା ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ଏକ ପୁରାତନ ଅଦ୍‌ଭୁତ ନିୟମ ରହିଛି ଯେ ଯେତେବେଳେ **ଗୁରୁଦେବ ପ୍ରସାଦ ବିତରଣ କରନ୍ତି, ଶିଷ୍ୟ ଯଦି ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ନେଇ ଦ୍ୱିଧାପ୍ରକାଶ କରେ ତାହେଲେ ତାର ଅଧଃପତନ ହୁଏ ।** ଶିଷ୍ୟଗଣ ଏହି ନିୟମକୁ କେତେ ମାତ୍ରାରେ ପାଳନ କରୁଛନ୍ତି, ଏହା ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ ହୁଏତ ସେ କେବେ କେବେ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ଥରେ ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଦାଦା କେଲକରଙ୍କ ହାତରେ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ ବଜାରରୁ ମାଂସ କିଣି ଆଣିବାକୁ କହିଲେ । ଦାଦା କେଲକର ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ମକାଣ୍ଡୀ ଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ନିୟମକୁ ଜୀବନରେ ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ଭାବନା ଥିଲା ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଅନ୍ନ ଏବଂ ବସ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି କେବଳ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଭେଟି ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କର ଆଦେଶ ତୁରନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କରିବାରେ ସେ ଅତି ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି । ଏହା ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣା ତୁଲ୍ୟ । ଏଣୁ ଦାଦା ଶୀଘ୍ର ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ବଜାରକୁ ବାହାରିଗଲେ । ଏହା ଦେଖି ବାବା ପୁଣି ମନା କଲେ ଓ ନିଜେ ନଯାଇ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ପଠାଇବାକୁ କହିଲେ । ଦାଦା ତାଙ୍କର ଭୃତ୍ୟ ପାଣ୍ଡୁକୁ ପଠାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ବାବା ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଡାକି ଯିବାରୁ ବାରଣ କଲେ ଓ ଶେଷରେ ଏହାକୁ ସ୍ଥଗିତ ରଖିଲେ । ଆଉ ଥରେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରେ ସେ ଦାଦାଙ୍କୁ ମାଂସ ପଲଉ କିପରି ହୋଇଛି ଦେଖିବାକୁ କହିଲେ । ଦାଦା ଦୂରରୁ ଦେଖିଦେଇ ଭଲ ହୋଇଛି ବୋଲି କହିଲେ । କାକାଙ୍କର ଏପରି ଉତ୍ତରରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବାବା କହିଲେ ତୁମେ ଆଖିରେ ଦେଖି କହିବ ନା ଜିହ୍ୱାରେ ଚାଖି କରି କହିବ ? ଢ଼ାଙ୍କୁଣିକୁ ଟିକେ ବାହାର କରି ଦେଖ । ଏହାପରେ ଦାଦାଙ୍କର ବାହୁକୁ ଧରି ହାଣ୍ଡିପାଖକୁ ଭିଡ଼ିନେଇ କହିଲେ 'ସେଥିରୁ ଟିକିଏ ବାହାର କର ଏବଂ ନିଷ୍ପାପଣିଆ ଛାଡ଼ି ଥରେ ଚାଖ । ମା' ଯେପରି ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରେମବଶତଃ ତା'ର ସନ୍ତାନକୁ ଚିମୁଟିପକାଏ; କିନ୍ତୁ ପିଲାଟି କାନ୍ଦିବା ପରେ ତାକୁ ପୁଣି ହୃଦୟରେ ଲଗାଏ, ସେହିପରି ବାବା ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରେମବଶତଃ ଦାଦାଙ୍କ ସହ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ଯଥାର୍ଥରେ କୌଣସି ସନ୍ଥ ବା ଗୁରୁ କେବେ ନିଜର କର୍ମକାଣ୍ଡୀ ଶିଷ୍ୟକୁ ବର୍ଜିତ ଭୋଜ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ କହି ନିଜର ଅପକୀର୍ତ୍ତି ପସନ୍ଦ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରକାର ୧୯୧୦ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲିଲା ଏବଂ ତାପରେ ସ୍ଥଗିତ ହୋଇଗଲା । ଆଗରୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି, ଦାସଗଣୁ ତାଙ୍କର

ମଧୁର କୀର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ସମଗ୍ର ମୁମ୍ବଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାବାଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତି ପ୍ରଚାରକଲେ । ଫଳରେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରୁ ଲୋକଙ୍କର ସୁଅ ଛୁଟିଲା ଏବଂ କିଛିଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଶିରିଡ଼ି ପାବନ ତୀର୍ଥରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ଭକ୍ତଗଣ ବାବାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନାନାରକମର ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥମାନ ଆଣୁଥିଲେ । ଏସବୁ ଏତେ ପରିମାଣରେ ଠୁଳ ହେଉଥିଲା ଯେ ଫକିର ଏବଂ ଭିକାରିମାନଙ୍କୁ ବିତରଣ କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ବଳୁଥିଲା । ସାଧାରଣ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଭୋଗ ବିତରଣ କରିବା କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ଏବେ ନାନାସାହେବ ଚନ୍ଦୋରକରଙ୍କର କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା, ଯାହା ସ୍ଥାନୀୟ ଦେବଦେବୀ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ପ୍ରତି ବାବାଙ୍କର ସମ୍ମାନ-ଭାବର ପରିଚୟ ଦିଏ ।

ନାନାସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେବ-ମୂର୍ତ୍ତିର ଉପେକ୍ଷା : କିଛି ବ୍ୟକ୍ତି ସେମାନଙ୍କ କଳ୍ପନା ଅନୁସାରେ ବାବାଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତଥା ଆଉ କିଛି ତାଙ୍କୁ ଯବନ ମନେ କରୁଥିଲେ । ତେବେ ବାସ୍ତବରେ ବାବାଙ୍କର କୌଣସି ଜାତି ନଥିଲା । ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କେବଳ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଜାତି ଥିଲା । କେହି ବି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏହା ଜାଣିନଥିଲେ ଯେ ସେ କେଉଁ କୁଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ମାତା ପିତା କିଏ ? ତାହେଲେ ତାଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ ବା ଯବନ କିପରି କୁହାଯିବ ? ଯଦି ସିଏ ଯବନ ଥିଲେ ତାହେଲେ ମସଜିଦ୍‌ରେ କିପରି ସର୍ବଦା ଧୁନି ଜଳାଉଥିଲେ ଏବଂ ତୁଳସୀ ଗଛ କାହିଁକି ଲଗାଇଥିଲେ ? ଶଙ୍ଖ, ଘଣ୍ଟା ତଥା ବାଦ୍ୟସଂଗୀତ ବଜାଇବାକୁ କିପରି ଅନୁମତି ଦେଉଥିଲେ ? ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବିବିଧ ପ୍ରକାର ପୂଜା କିପରି ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ ? ଯବନ ହୋଇଥିଲେ ତାଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣବେଧ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ପୁଣି ସେ ହିନ୍ଦୁ ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକର ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧାର କରିଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ? ହିନ୍ଦୁ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା ତଥା ସାମାନ୍ୟତମ ଉପେକ୍ଷାକୁ ସେ ବରଦାସ୍ତ କରୁନଥିଲେ ।

ଦିନେ ନାନାସାହେବ ଚନ୍ଦୋରକର, ତାଙ୍କ ଶଳୁ ବିନିବଲେଙ୍କ ସହ ଶିରିଡ଼ି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଯେମିତି ସେମାନେ ଦ୍ୱାରକାମାୟୀରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛନ୍ତି, ବାବା ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ଅବସ୍ଥାରୁ ହଠାତ କ୍ରୋଧିତ ହୋଇଉଠି କହିଲେ 'ତୁମେ ଦୀର୍ଘକାଳରୁ ମୋ ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ରହିଛ, ତଥାପି ଏପରି ଆଚରଣ କରୁଛ ?' ନାନାସାହେବ ପ୍ରଥମେ ଏହାର କିଛି ଅର୍ଥ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କିଛି ଭୁଲ୍ ହୋଇଯାଇଥିବା ଅନୁଭବକରି କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ବାବା ତାପରେ କହିଲେ 'ତୁମେ କୋପରଗାଓଁରୁ କେବେ ବାହାରିଲ ଏବଂ ସେଠାରୁ କିପରି ଶିରିଡ଼ି ପହଞ୍ଚିଲ ? ଏହାପରେ ନାନାସାହେବ ତାଙ୍କର ଭୁଲ ବୁଝିଗଲେ । ସାଧାରଣତଃ ଶିରିଡ଼ି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ କୋପରଗାଓଁ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀତଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଶ୍ରୀ ଦତ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କର ସେ ପୂଜା କରିଆସୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏଥର ସେଥିରେ ତ୍ରୁଟି ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ସହ ଥିବା ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଦତ୍ତ ଉପାସକ ହୋଇଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବିଳମ୍ବ ହେବା ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦତ୍ତ ମନ୍ଦିର ଯାଇ ପୂଜା କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତକରି ତରବର ହୋଇ ଶିରିଡ଼ି ଚାଲିଆସିଥିଲେ । ନିଜ ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରି ଏବେ ନାନା

କହିଲେ ‘ଗୋଦାବରୀରେ ସ୍ନାନ କରିବା ସମୟରେ ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଟେ ବଡ଼ କଣ୍ଟା ପଶିଯିବାରୁ କଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା ।’ ବାବା କହିଲେ ‘ଏହା ତ ବହୁତ କମ୍ ଦଣ୍ଡ ଥିଲା ।’ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏପରି ଆଚରଣ ନକରିବାକୁ ବାବା ସତର୍କ କରିଦେଲେ ।

ନୈବେଦ୍ୟ ବିତରଣ : ଏବେ ଆମେ ନୈବେଦ୍ୟ ବିତରଣ କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା । ଆରତି ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ବାବାଙ୍କଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ତଥା ଉଦି ପାଇ ଯେତେବେଳେ ଭକ୍ତମାନେ ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲେ, ବାବା ଭିତରକୁ ଯାଇ ପରଦା ପଛରେ କାନ୍ଥରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଖୋପକୁ ଧରି ଧୀରେ ଧୀରେ ବସୁଥିଲେ ଏବଂ ଭୋଜନ ପାଇଁ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଭକ୍ତମାନେ ତାଙ୍କ ସହ ଦୁଇଟି ଧାଡ଼ିରେ ବସୁଥିଲେ । ସେମାନେ ନାନାରକମର ସୁଖାଦ୍ୟ ଯଥା, ପୁରି, ମଣ୍ଡାପିଠା, ପେଡ଼ା, ବର୍ଫି, ଉପମା, ଅନ୍ନ ଆଦି ଥାଳିରେ ସଜେଇ ଆଣୁଥିଲେ ଏବଂ ବାବା ନୈବେଦ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହାରେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ସମସ୍ତ ପ୍ରସାଦକୁ ଏକାଠି କରିଦିଆଯାଉଥିଲା, ତାପରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରିବା ପରେ ବାବା ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । କିଛି ଅଂଶ ବାହାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରିବା ପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଭିତରେ ବସିଥିବା ଲୋକମାନେ ପାଉଥିଲେ । ବାବା ମଝିରେ ବିରାଜିତ ହେଉଥିଲେ । ଦୁଇ ଧାଡ଼ିରେ ବସିଥିବା ଭକ୍ତମାନେ ପେଟ ପୂରାଇ ତୃପ୍ତିରେ ଭୋଜନ କରୁଥିଲେ । ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଭଲକରି ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ତଥା କାହାର କ’ଣ ଦରକାର ବୁଝିବା ପାଇଁ ବାବା ଶ୍ୟାମା ଏବଂ ନିମୋଣକରଙ୍କୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଦୁହେଁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଧ୍ୟାନ ସହକାରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଉଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାର ଭକ୍ତମାନେ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦରେ ଭୋଜନ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । କେତେ ପବିତ୍ର, ମଧୁର ଓ ପ୍ରୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ ତାହା ଥିଲା ! ସଦା ମାଙ୍ଗଳିକ ଏବଂ ପବିତ୍ର ।

ଚହ୍ଲା ପ୍ରସାଦ : ଏହିପରି ସତ୍‌ସଙ୍ଗରେ ବସି ଦିନେ ଯେତେବେଳେ ହେମାଡପନ୍ତ ପେଟପୂରା ଭୋଜନ କରିସାରିଥିଲେ, ବାବା ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗ୍ଲାସ ଚହ୍ଲା ପିଇବାକୁ ଦେଲେ । ତାର ଶୁଭ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପେଟରେ ଆଦୌ ଜାଗା ନଥିବାରୁ ଗୋଟିଏ ଢ଼ୋକ ପିଇ ସେ ରଖିଦେଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ଉପେକ୍ଷାତ୍ମକ ଭାବ ଦେଖି ବାବା କହିଲେ ‘ସବୁ ପିଇଦିଅ । ଏପରି ଶୁଭ ଅବସର ଆଉ ମିଳିବ ନାହିଁ ।’ ତାପରେ ସେ ସବୁତକ ଚହ୍ଲା ପିଇଦେଲେ; କିନ୍ତୁ ବାବାଙ୍କର ଏହି ସାଂକେତିକ ବଚନର ମର୍ମ ଶୀଘ୍ର ଜଣାପଡ଼ିଗଲା କାରଣ ଏହାର କିଛିଦିନ ପରେ ବାବା ମହାସମାଧିରେ ଲୀନ ହୋଇଗଲେ । ପାଠକଗଣ ! ଏବେ ଆମେ ହେମାଡପନ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବା, କାରଣ ସେ ତ ଚହ୍ଲା ପାନ କଲେ କିନ୍ତୁ ଆମ ପାଇଁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଶ୍ରୀ ସାଇଲୀଳା ରୂପକ ଅମୃତ ପ୍ରଦାନ କରି ଦେଇଗଲେ ।

ଶ୍ରୀ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ସାଇନାଥାର୍ପଣମସ୍ତୁ । ଶୁଭଂ ଭବତୁ ।।